

ВІДГУК

офіційного опонента Вашуленка М.С. про дисертацію Греб Марії Михайлівни «Теоретико-методичні засади навчання лексикографії та фразеології майбутніх учителів початкових класів», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми виконаного дисертаційного дослідження цілком очевидна і незаперечна з огляду на те, що у змісті початкової мовної освіти в останні десятиріччя відбулися істотні зміни. Якщо протягом десятиріч програма з української мови складалася з трьох розділів – «Звуки і букви», «Слово», «Речення», які декларативно доповнювалися розвитком мовлення, то сучасна програма передбачає опрацювання розділів «Мова і мовлення», «Текст», «Речення», «Слово» (він складається з підрозділів «Лексичне значення слова», «Будова слова», «Частини мови»), «Звуки і букви». Отже, за традиційною програмою для початкової школи молодші школярі одержували поняття про **слово** передусім як про частину мови, тобто вже на початковому рівні розглядалися граматичні ознаки слів, натомість за сучасною програмою вони спочатку знайомляться з лексичними ознаками слова, а потім із граматичними. Це і зумовило вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку вчителів для початкової школи, активізувати їхню професійну підготовку з текстології, лексикології та фразеології. Отже, тему дисертаційного дослідження М.М. Греб, предметом якого є методика формування лексичної і фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів, слід вважати досить актуальною і своєчасною.

Доцільно відзначити високий рівень обґрунтованості наукових положень, розроблених дисертанткою. Базою для цього слугувала загальна гіпотеза дослідження, яка відображає його основну концепцію і провідну ідею про залежність ефективності навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів від оптимального комплексу взаємодоповнювальних спеціальних наукових підходів, принципів, форм, методів, технологій і лінгводидактичних засобів.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них та загальних висновків, списку використаних джерел, які налічують 488 позицій, із них 27 іноземні. Структура і внутрішні зв'язки між розділами та підрозділами дисертації в цілому доцільні і концептуально витримані, за винятком окремих наших міркувань з цього приводу, які висловимо пізніше.

У вступі дисертантка розкриває актуальність дослідження, його педагогічну сутність, методологічні засади, мету і завдання роботи, окреслює наукову новизну і практичну значущість здобутих результатів, обґрунтовує їхню достовірність достатньою апробацією в експериментальних навчальних закладах.

У першому розділі – «Теоретичні основи навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів» – дисертантка розкрила сутність понять дослідження – *лексикологія і фразеологія, слово, лексема, фразема, лексико-фразеологічний потенціал, лексична компетентність майбутніх учителів початкових класів, фразеологічна компетентність майбутніх учителів початкових класів*, обґрунтувала принципи навчання, передусім загальнодидактичні, як вихідних положень, як систему способів, методів, технологій навчання. У результаті вивчення передового педагогічного досвіду, вітчизняного і зарубіжного, виокремила пріоритетні підходи до навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів – особистісно орієнтований, словоцентричний, компетентнісний, проблемний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний. Окрему увагу приділено теорії контекстного і компетентнісного підходів, які передбачають підпорядкування змісту і логіки засвоєння навчального матеріалу виключно інтересам майбутньої професійної діяльності, сприяють створенню педагогічних умов для динамічного руху діяльності студентів від навчальної до професійної. Дисертантка правомірно підкреслює доцільність застосування соціокультурного підходу у навчанні лексикології і фразеології як засобу залучення студентів до ознайомлення з різними культурами, формування їхньої здатності взаємодіяти з представниками різних національностей. Хочу підкреслити, що увага до застосування соціокультурного підходу до навчання лексикології і фразеології сприятиме в роботі майбутніх учителів початкових

класів у реалізації ними соціокультурної змістової лінії, передбаченої державним стандартом і навчальною програмою з української мови.

У другому розділі – «Психолого-педагогчні основи навчання лексикології і фразеології в умовах вищого навчального закладу» – на основі опрацювання психологічних досліджень дисертантка робить висновок, що в доборі форм, методів, засобів навчання лексикології і фразеології викладач вищого педагогічного навчального закладу має якомога повніше враховувати типологічні характеристики студентів як суб'єктів освітнього процесу. Урахування цього чинника дасть можливість підвищити мотивацію навчальної діяльності майбутніх учителів, стимулювати їх до збагачення власного словникового запасу, до вироблення комунікативних якостей мовлення. З-поміж психічних процесів, на основі яких відбувається розвиток мовленнєвих умінь і навичок, у дисертації розглянуто роль уваги з її типами (*мимовільна, довільна, післядовільна*), пам'яті, яка за типами сприймання може бути *зоровою, слуховою, моторною* і *змішаного* типу. Береться до уваги специфіка навчального матеріалу з лексики і фразеології, яка дає можливість для розвитку *емоційної* пам'яті шляхом застосування на заняттях зі студентами експресивних висловлювань.

У розвитку *мислення* студентів велику роль відіграє застосування на заняттях з лексикології і фразеології проблемних ситуацій. Дисертантка переконує, що студенти, яким у навчанні будуть створені умови, які відповідають їхнім здібностям, можуть перевищувати досягнуті результати тих студентів, які не мали можливості навчатися в умовах, адекватних моделям їхнього мислення. Так само важливе значення для навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів має *уява*, яка може бути *репродуктивною* і *творчою*.

Спираючись на наявні наукові дослідження, дисертантка програмує враховувати в експериментальному навчанні такі психологічні чинники, як *діяльність, мотивацію, інтерес, потреби* (передусім професійні) і *рефлексію*, що сприятиме формуванню в майбутніх учителів творчої активності, професійного мислення, ціннісного ставлення до майбутньої діяльності, мотивації в навчальній праці.

Завершує другий розділ дисертації розгляд *мовленнєвої діяльності*, як найважливішого складника професійної діяльності, що вирізняється з-поміж інших видів діяльності своїми особливими ознаками – наявністю потреби, мотиву, мети, задуму, відповідних знань, а також обов'язковим зіставленням здобутого результату з поставленими метою і задумом. Дисертантка здійснила аналіз усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності – рецептивних (*аудіювання і читання*) і продуктивних (*говоріння і письмо*) з погляду вивчення лексикології і фразеології. Зроблено висновок про необхідність розроблення методики формування у майбутніх учителів початкових класів лексичної, фразеологічної та лінгводидактичної компетентностей.

Третій розділ дисертаційного дослідження – «Зміст і організація навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкових класів» – аналізує зміст навчально-методичного забезпечення і концепцію формування лексичної і фразеологічної компетентностей студентів вишу, виділяє у змісті національно-культурний компонент навчання лексикології і фразеології, розкриває теоретико-прикладний аспект збагачення словникового запасу майбутніх учителів. Відразу зауважимо, що перший параграф цього розділу більшою мірою стосується навчально-методичного забезпечення майбутніх учителів української мови і літератури. Натомість слід було б приділити основну увагу проблемі створення цього забезпечення для майбутніх учителів початкових класів, зважаючи на тему і назву третього розділу. Однак відзначимо, що в наступному параграфі, присвяченому концепції формування лексичної та фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів, ознайомившись із навчальним планом, програмою, підручниками і навчальними посібниками з професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, дисертантка справедливо зазначає, що хоча навчальним планом і передбачено курси *сучасної української мови з практикумом, за професійним спрямуванням, основи культури і техніки мовлення, методики навчання української мови в початковій школі*, які загалом зорієнтовані на формування у студентів комунікативної компетентності, проте досі немає науково обґрунтованої розробленої концепції формування у майбутніх учителів початкових

класів лексичної і фразеологічної компетентностей, оскільки зазначені курси здебільшого затеоретизовані, переобтяжені несуттєвими, нерідко застарілими фактами, окремі їхні положення не відповідають сучасним вимогам до мовленнєвої професійної підготовки спеціаліста. З огляду на це дисертантка запропонувала власну концепцію, спрямовану на пошук шляхів інтеграції важливих аспектів освітнього процесу, а саме – *соціокультурного, психологічного і педагогічного*, що дасть можливість значною мірою реалізувати диференціацію змісту навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів.

Важливо зазначити, що в результаті анонімного опитування студентів на запитання «Чи вважаєте Ви за необхідне продовжити вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», переважна більшість студентів указала на бажання вивчати українську мову протягом усього життя. Поясненням цього є те, що більшість першокурсників навчалася в російськомовних школах і тому зазнає труднощів у сприйнятті теоретичного матеріалу з фаху українською мовою. Водночас питання міжмовних і міжкультурних зв'язків між поколіннями, націями, які сприяють естетичному і морально-етичному розвитку особистості, досі залишалися поза увагою дослідників. Дисертантка наводить три групи пріоритетних якостей іміджу вчителя початкових класів: 1) вихованість, уміння подобатися людям, комунікабельність, розвиненість словникового запасу; 2) ерудованість, освіченість, доречне використання в мовленні фразеологічного багатства, уміння користуватися додатковими джерелами, інтернетною мережею для підвищення культури мовлення; 3) професіоналізм, що дає можливість висловлюватися з урахуванням контингенту слухачів (молодших школярів різного віку, їхніх батьків, колег) у процесі професійної діяльності, успішно користуватися мовними і позамовними засобами. Зазначимо, що всі рекомендації дисертантки щодо ролі соціокультурного аспекту у змісті навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів органічно співвідносяться з настановами держаного стандарту і державної програми, якими передбачено зміст соціокультурної змістової лінії в початковій мовній освіті.

Щодо *психологічних аспектів* проблеми формування мовленнєвих умінь дослідниця наводить цілу низку важливих психологічних чинників пізнавального і професійного характеру активізації особистості для формування вчителя як суб'єкта навчальної взаємодії у спілкуванні передусім з молодшими школярами різного віку (6 – 9 років), їхніми батьками і колегами.

Педагогічний аспект формування у майбутніх учителів початкових класів лексикологічної і фразеологічної компетентностей, як зазначає дослідниця, передбачає досконале володіння професійними мовленнєвими вміннями, які ґрунтуються на органічному поєднанні теоретичних основ з практичним застосуванням знань у реальних умовах навчального процесу, формуванням у студентів особистісного інтересу до феномену мови і мовленнєвої культури, правил власного вживання різних шарів української лексики. Дисертантка слушно зауважує, що в сучасній педагогічній освіті відсутня система формування в майбутніх учителів словесної майстерності, а щодо курсу в навчальному плані «Основи культури і техніки мовлення», то його змістова спрямованість нерідко залежить від викладача, рідше від побажань студентів. Дисертантка створила авторські програми спецкурсів «Тенденції в українській лексикології» та «Системні зв'язки в українській фразеології», теоретичну новизну яких мають оцінити лінгвісти. Невідоме місце цих спецкурсів у навчальному плані підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Викликає інтерес упровадження інноваційних форм організації навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів (лекція вдвох, лекція-конференція, лекція-консультація, лекція із запланованими помилками, лекція-дискусія, лекція-бесіда, лекція-шоу, різні види практик – ознайомлювальна, виробнича, асистентська, науково-дослідницька). Але викликає роздуми висновок дисертантки про те, що такі методи і «тип активного розвивального навчання, з одного боку, сприяють створенню різнорівневих освітніх програм, а з іншого, – зростанню індивідуального рівня методичної компетентності. За такого підходу норми і вимоги, що ставляться перед педагогами, не можуть бути жорстко фіксованими (с.192).

Цінними вважаємо міркування і пропозиції дисертантки, які стосуються теоретико-прикладного аспекту збагачення словникового запасу майбутніх учителів початкових класів, зокрема, слушними є думки щодо необхідності засвоєння студентами теоретичних знань про особливості лексики різних функційних стилів сучасної мови, а також про стилістично нейтральний шар лексики задля збагачення активного словника стилістично забарвленою літературною лексикою, щодо вироблення у студентів правильного ставлення до процесу взаємодії і взаємопроникнення літературної і позалітературної лексики як складників загальнонародної мови. Важливим сприймаємо зауваження дисертантки, яке стосується врахування того, що багатопредметність навчального плану, який виконує вчитель початкових класів, об'єктивно сприяє збагаченню, уточненню й активізації його професійного лексичного запасу і водночас вимагає від нього такої само широти у його професійній підготовці. З огляду на зазначене дисертантка на основі аналізу наукових досліджень українських лінгводидактів і власного досвіду пропонує основні критерії відбору лексичного матеріалу для майбутніх учителів початкових класів – комунікативної доцільності, фахової та естетичної значущості, соціокультурного і полікультурного – з розгорнутою лінгводидактичною характеристикою кожного з них.

Завершує розділ матеріал, який стосується проблеми взаємозв'язку мови і культури, висновком про необхідність країнознавчого підходу як одного з принципів навчання української мови. До важливих складників національно-культурного компонента, з якими вчитель початкових класів знайомить учнів, дослідниця відносить: *топоніми, антропоніми, назви рослин і тварин*, а також найпоширеніші *фразеологізми, етикетні форми спілкування*, дидактичним засобом ознайомлення з якими і засвоєння у власному мовленні школярів є навчальні тексти. Дисертантка наводить погляди вчених на *лінгвокраїнознавчі вимоги* до навчальних текстів і відповідно до мети і предмета дослідження доповнює їх власними критеріями (с. 216). Робить висновок про важливість уваги до культурологічної змістової лінії у процесі формування лексичної і фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів.

Центральним у дисертації вважаємо четвертий розділ – «Технології навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів» –, який містить реалізацію авторської концепції, у якому широко і глибоко представлено форми, методи і засоби навчання лексикології і фразеології української мови і на їхній основі розроблено інформаційно-комунікаційні технології у навчальній діяльності студентів, майбутніх учителів початкових класів. Дослідниця переконана, що беручи в основу структуру класичної лекції або семінару, практичного заняття або колоквиуму, викладач має подбати про створення такого навчально-наукового середовища, яке стане потужним імпульсом до самостійної роботи студентів. Вона здійснила докладний розгляд дидактичного ресурсу аудиторних і позааудиторних форм організації навчання лексикології і фразеології, сформулювала основні вимоги до лекційного заняття, охарактеризувала його сучасні типи, показала роль мультимедійних засобів у презентації теоретичного матеріалу, навела прийоми активізації навчальної діяльності студентів на заняттях. Так само показала роль семінару і практичних занять у самостійному використанні студентами різноманітних джерел з наступним колективним обговоренням їх, продемонструвала форми залучення студентів до дослідницької діяльності.

З-поміж відомих у лінгводидактиці методів і прийомів навчання дисертантка наводить перелік тих, які, на її думку, найбільше є доречними і доцільними в навчанні лексикології і фразеології. Зокрема, велику увагу приділено методу вправ, їхній класифікації за різними дидактичними параметрами відповідно до заданих навчальних цілей та відомих критеріїв оцінки. Безумовну цінність становлять розгорнуті приклади застосування різних типів вправ і прийомів у навчальній діяльності зі студентами, зокрема, робота над проектами збірників вправ, які під керівництвом керівників розробляли самі студенти, над застосуванням ігрових прийомів, що є надзвичайно важливим для майбутнього навчання молодших школярів.

Окрему увагу дослідників приверне експериментальна робота з упровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема в організації усебічного контролю за засвоєнням навчального матеріалу з

лексикології і фразеології. Дослідниця наочно показала його переваги в тому, що забезпечуючи масовість контролю, водночас можна досягти його індивідуальності й отримати достовірну оцінку кожного студента (відповідно й учня) протягом кожного періоду навчання – опрацювання розділу, теми тощо. Завершує розділ розроблення критеріїв і способів контролю сформованості у студентів лексичної і фразеологічної компетентностей, якими передбачено користуватися у ході і по завершенню педагогічного експерименту.

П'ятий розділ тексту дисертації – «Аналіз результатів експериментальної перевірки методики навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкових класів» – подає опис здійсненого експерименту, яким було охоплено 8 вищих освітніх закладів України, де відбувається підготовка вчителів початкових класів. Для досягнення мети і поставлених завдань дисертантка опрацювала «Модель методики формування лексичної і фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів», яка охоплює всі категорійні поняття експериментальної методики – від мети і поставлених завдань до здобутих результатів.

Формувальний експеримент проходив у три етапи, відповідно до кожного з них було сформульовано мету і завдання, спрогнозовано очікуваний результат, дібрано форми, методи, прийоми і засоби навчання. У дослідному навчанні взяли участь 367 студентів – 187 становили експериментальну групу і 180 – контрольну. Експериментальні групи навчалися за авторською дослідною методикою, а контрольні – за традиційними формами, методами і прийомами навчання та контролю. Опис ходу і результатів експерименту насичений даними ранжування студентів щодо формування у них лексичної і фразеологічної компетентностей. Цілком закономірно, що порівняльні результати за всіма критеріями виявилися значно вищими від показників контрольної групи. Є всі підстави констатувати, що дисертанткою експериментально доведено ефективність розробленої системи формування у майбутніх учителів початкових класів лексичної і фразеологічної компетентностей і проведено відповідну роботу для впровадження її у навчальний процес експериментальних навчальних закладів.

Даючи виконаному дисертаційному дослідженню високу оцінку, вважаємо за можливе і доцільне висловлення деяких міркувань, які можуть носити суто пропозиційний, а можливо, і дискусійний характер.

1. Перше міркування стосується назви теми дисертації. На наш погляд, він дуже звужено відображає її зміст і загальний обсяг, не даючи читачеві уявлення про предмет дослідження, яким є *«методика формування лексичної і фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів»* (с.8). А теоретико-методичні засади дослідження традиційно розкриваються в першому розділі дисертації, назва якого не повинна дублювати загальної теми.

2. Друге наше міркування стосується цілком правильної позиції авторки у тлумаченні поняття *лексична компетентність майбутнього вчителя початкових класів* як професійно значущої характеристики фахівця. З-поміж зазначених складників цієї характеристики є і *«наявність індивідуально-фахового потенціалу, що виявляється в умінні добирати лексеми з урахуванням типологічних характеристик учнів початкових класів, умінні адаптувати навчальний матеріал, передусім через добір синонімічних відповідників, розвивати мовне чуття і мовний смак в учнів»* (с.53). Так само і в тлумаченні поняття *фразеологічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів* авторка поряд із комплексом знань (студентів) про фразеологію в лінгвістичному, соціокультурному контекстах, умінням застосовувати фразеологічні одиниці в педагогічному дискурсі наводить і такий складник, як *здатність збагачувати мовлення учнів початкових класів фразеологізмами* (с.с. 54-55). Цілком закономірно, що в дослідженнях такого типу, коли його суб'єктами є майбутні вчителі, ставляться завдання не тільки підготувати фахівців з високим рівнем визначених компетентностей, але й різними формами активно залучати їх уже на етапі навчання до педагогічної діяльності, адаптувати до умов їхньої майбутньої педагогічної праці, усвідомлення ними культуротворчої професійної діяльності в умовах процесів світової інтеграції і взаємовпливу культур.

Однак, на жаль, зазначені вище цілком правильні тлумачення професійних предметних компетентностей майбутніх учителів початкових класів не знайшли

належного розвитку в наступних розділах дисертації, а також у змісті педагогічного експерименту, де не знаходимо жодних експериментальних матеріалів, які розкривали б методику формування цих важливих професійних умінь майбутніх учителів і рівень їхніх відповідних досягнень.

3. Очевидно, з цієї самої причини дисертантка у списку використаних джерел обійшла увагою дисертаційні дослідження української лінгводидактики з проблеми формування в учнів початкових класів лексичних і фразеологічних понять, умінь і навичок, а саме: дисертацію В.А. Каліш, викладача Глухівського педагогічного університету, на тему «Функціонально-комунікативний підхід до слова у мовній освіті вчителів початкових класів» (1995); дисертацію Л.Б. Попової, викладачки Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка, на тему «Методика формування лексикологічних понять в учнів початкових класів» (1990 р.); дисертацію Н.І. Лазаренко, нині ректора Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, на тему «Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних і граматичних значень» (1993 р.); дисертацію К.І. Пономарьової, наукового співробітника Інституту педагогіки НАПН України, на тему «Збагачення словникового запасу молодших школярів синонімами як засіб увиразнення мовлення» (2002); дисертацію Л.О. Соловець, викладача університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, на тему «Робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування молодших школярів» (2004 р.). Без сумніву, на експериментальних заняттях з методики навчання мови з цими дослідженнями треба було б обов'язково познайомити майбутніх учителів.

4. Вважаємо, що текст дисертації перевантажений матеріалом, який тільки опосередковано стосується досліджуваної проблеми. Наприклад, генеза розвитку методики навчання лексикології і фразеології більше стосується не методики, а лінгвістики, де широко описано 5 етапів становлення і розвитку української лексикології XIX – початку XXI століття, поступове формування її науково-пошукової парадигми, проаналізовано психолого-педагогічні праці з проблеми лексикології видатних філософів, педагогів, громадських та державних діячів

О.Духновича, М.Корфа, П.Редькіна, І.Рижського, Г.Сковороди, І.Тимківського, П.Юркевича, О.Потебні. Вважаємо, що ці питання достатньо висвітлено в дослідженнях з української лінгвістики.

5. Відзначаючи хороший мовний рівень тексту дисертації, зауважуємо дисертантці щодо порушення нею правил уживання сполучників *і, й, та*, які не завжди можуть взаємозамінюватися. З огляду на те, що для українського мовлення є невластивим збіг як приголосних звуків, так і голосних, сполучник *й*, як правило, уживається в інтервокальній позиції. Тому словосполучення *«теоретично й методично»*, *«обґрунтування й пошук»* та ін. відступають від цього правила. Сполучником *та* додається щось другорядне, не таке істотне, тому вжитий у назві теми дисертації *«навчання лексикології та фразеології»* він також є недоречним.

6. Звертаємо увагу на те, що в офіційному мовленні, у залі нашої Верховної Ради, у радіопередачах щодня звучить: *«Це дозволяє забезпечити (сказати, уникнути чогось, підвищити щось тощо)»*. Це слово читаємо і на сторінках аналізованої дисертації. Хочеться запитати: *«Хто дозволяє? Звідки взялося це «дозволяє» у невластивому для себе значенні?»* А взяте воно з неправильно перекладеного з російської мови слова *«позволяет»*, на місці якого в українській мові мало б звучати *дає можливість, дає змогу, дає підстави, уможлиблює* (або *унеможлиблює*). Щоправда, ці слова дисертантка час від часу також уживає. Але водночас скрізь по тексті аналізованої дисертації і відповідно автореферату читаємо: *«аналіз спеціальної літератури дозволяє констатувати»*; *«вивчення джерельної бази дозволило констатувати»*; *«інтерактивні методи дозволяють організувати роботу»*; *«технології дозволяють істотно змінювати способи управління»*; *«бесіди з викладачами дозволили виявити труднощі»* і т. ін.

Безумовно, більшість із висловлених зауважень і міркувань не мають принципового характеру, тому не можуть істотно вплинути на загальну високу оцінку виконаної роботи. Дисертаційне дослідження М.М. Греб є новим вагомим словом в українській лінгводидактиці вищої школи, що робить внесок у розбудову теорії і методики формування лексичної і фразеологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів. Авторка доклала багато зусиль і

наполегливості, щоб поставити й успішно розв'язати низку загальнопедагогічних і лінгводидактичних завдань і при цьому здобути нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати. Уміння аналізувати різноманітні наукові проблеми і мовні факти, здатність розробляти власні технології формування у студентів фахово важливих компетентностей є презентативними рисами дослідницького портрета шановної Марії Михайлівни.

Дисертацію оформлено відповідно до чинних вимог, у ній чітко простежується кореляція між поставленими завданнями і змістом сформульованих висновків. Основні результати науково-методичних напрацювань з теми дослідження достатньою мірою представлено в одноосібній монографії, статтях у фахових виданнях та матеріалах наукових конференцій різного рівня, починаючи з міжнародного. Тому вважаємо, що дисертація «Теоретико-методичні засади навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкових класів» є завершеним науково вартісним дослідженням. Відповідність теми дисертації паспорту спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова), а також п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, дає підстави для висновку, що її авторка Греб Марія Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13. 00. 02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України

М.С. Вашуленко

Власноручний підпис
стверджую
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України